

odborů a forem industriálních vztahů v sovětském systému a dnes, růstu industriálních konfliktů a rozvoji dělnického hnutí od roku 1987.

Paul Hoggett a Will Bartlett jsou autory projektu komparativního výzkumu *Malé firmy v jihovýchodní Evropě: nové formy vlastnictví a kontroly*. Výzkum pokryl vzorek 700 malých firem (do 50 zaměstnanců) v Bulharsku, Maďarsku a Slovinsku. Záměr výběru spočíval nejen v regionální blízkosti těchto zemí, ale i v odlišnosti jejich vstupních podmínek na začátku přechodného období.

*Pracovní vztahy v procesu restrukturalizace a privatizace* jsou objektem výzkumu koordinovaného Johnem Thirkellem, Sarah Vickestaff a Richardem Scasem. V Bulharsku, ve Slovenské republice, Maďarsku, Polsku a v Novosibírské oblasti bylo realizováno dvacet případových studií sledujících sedm podtémat projektu: formulace podnikové strategie, role středního managementu při uskutečňování podnikové strategie; strategie odborů v kontextu měnících se vzorců vlastnictví a managementu; rozvoj kolektivního vyjednávání a jeho vztah k participativním strukturám; důsledky změn na skloubení zájmů různých úrovní uvnitř podniku; vliv korporativistických struktur na mobilizaci na podnikové úrovni; role multinacionálních a mezinárodních společností.

Poslední příspěvek přednesený na londýnské pracovní konferenci informoval o dvou projektech longitudinálního výzkumu z oblasti rurální sociologie - první z nich, *Přechod k rodinným farmám v postsocialistické střední Evropě* je realizován za finanční podpory

ESRC, zatímco druhý výzkum, *Zaměstnanost a reformy v zemědělství*, je realizován díky grantu programu COST Evropských společností. Iniciátorem a duchovním otcem obou projektů je Nigel Swan, terénní výzkum zabezpečuje početný tým kooperátorů z České a Slovenské republiky, z Polska a Maďarska. Oba výzkumy na sebe věcně navazují a jsou realizovány v podstatě společně v 36 vesnicích vybraných podle přesně stanoveného klíče vymezujícího typ regionu a uplatňované zemědělské politiky. Samotný výzkum reality současné vesnice (transformace družstev, zaměstnanost, služby, kultura, celková „životaschopnost“ dané komunity, lokální politika atd.) je podložen důkladnou anamnézou vesnice, zasahující až před socialistické období její existence. Ukazuje se, že vedle mnoha diferencujících aspektů rozvoje farem ve jmenovaných zemích existuje i několik obecně platných syndromů. Pro zdárné fungování rodinných farem často chybí zprostředkující článek - výkupní a obchodní organizace. Restituce mají spíše negativní důsledky pro rozvoj jakéhokoli rodinného farmaření (zvláště pro komerčně schopné rodinné farmy). Restrukturalizace v zemědělství postupuje rozdílným tempem; v každém případě je ale více nakloněna „tém silnějším“.

K problematice různých úrovní, způsobů a sfér privatizace a k podniku jako výzkumnému objektu se vrátí participanté relevantních výzkumů opět v tomto roce, pravděpodobně v létě, v Bristolu na příští pracovní konferenci pořádané ESRC.

Irena Hradecká

### Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung

Na jaře 1994 uplyne 25 let od založení významné německé vědecké instituce Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung - WZB (Science Center Berlin). Oslavy tohoto výročí, zahrnující řadu významných vědeckých i kulturních akcí, konferencemi počínaje a koncertem Berlínských filharmoniků konče, jsou příležitostí k bilanci dosavadní činnosti ústavu.

WZB byl založen v roce 1969 skupinou poslanců německého parlamentu jako veřejně prospěšná instituce, která za dobu svého trvání prošla organizačním a tematickým vývojem. Z původních tří základních linií, reprezentovaných třemi ústavami (Mezinárodní ústav pro management a státní správu, Mezinárodní ústav pro srovnávací společenskovední výzkum a Mezinárodní ústav pro společnost a životní prostředí) vznikla jediná instituce, kombinující základní výzkumné směry, s flexibilní strukturou projektových skupin. Finan-

cována je z federálního a zemského rozpočtu, doplňujícím třetím zdrojem jsou vnější granty.

Od roku 1988 sídlí v centru západní části Berlína v architektonicky neobvykle koncipované budově, která je dílem britského architekta Jamese Stirlinga, vzbuzující domněnku o inspiraci Umbertem Ecem a jeho románem „Jméno růže“. Procházíte-li objektem ústavu, sestávajícím z několika architektonických útvarů, skládajících dohromady půdorys kláštera, a podaří-li se vám po cestě bludištěm dospět do knihovny, která se se svými 70 000 svazky nachází v sedmipatrové věži, je tento dojem ještě umocněn. Objekt se mezitím stal světovou architektonickou atrakcí.

Profilující zaměření lze charakterizovat jako vývojové tendence, adaptační problémy a inovační možnosti moderních demokratických společností, představující problémově orientovaný společenskovědní základní výzkum. K tomu je v ústavu zastoupena řada vědních disciplín, počínaje sociologií, přes ekonomii a ekonomiku, politické vědy až po filozofii a psychologii. Formou expertiz jsou zde zastoupeny také přírodní a technické vědy.

Výzkumná činnost je zpravidla organizována formou dlouhodobých projektů, bez ostré hranice či protikladu mezi základním výzkumem a výzkumem orientovaným na konkrétní problémy, formulované praxí nebo jehož výsledky jsou bezprostředně v praxi využitelné. Této vzájemné vazbě napomáhá působení představitelů jiných vědních disciplín, legislativy a administrativy v orgánech ústavu (vědecké radě, kuratoriu). Základní výzkum se zabývá otázkami struktury a fungování moderních společností, jejich subsystémů a intermediárních struktur, individuálními a kolektivními aktéry, úlohou trhu a státu v řízení společnosti. Organizační struktura odpovídá dlouhodobému interdisciplinárnímu zaměření na problémy politiky a hospodářství, techniky, práce a životního prostředí. Považují proto za zajímavé uvést vnitřní členění ústavu.

V čele ústavu stojí prezident (prof. dr. Wolfgang Zapf) a administrativní ředitel-manager ústavu.

Dále je ústav členěn na čtyři hlavní směry (sekce) s určitou ekonomickou samostatností, dělící se dále na oddělení, kombinovaná s flexibilní strukturou projektových týmů:

#### *I. Pracovní trh a zaměstnanost.*

Oddělení: Trh práce a zaměstnanost (Prof. Günther Schmidt), Organizace a zaměstnanost (prof. Hedwig Rudolph), Hospodářská transformace a zaměstnanost (David Soskice).

#### *II. Technika - práce - životní prostředí.*

Oddělení: Organizace a vývoj techniky (prof. Meinolf Dierkes), Regulace práce (prof. Frieder Naschold), Vytváření norem a životní prostředí prof. Wolfgang van de Daele).

Výzkumné skupiny (vázané zpravidla na konkrétní projekt): Velké technické systémy (prof. Bernward Joerges), Politika ochrany životního prostředí, rozvoj techniky, formy práce (prof. Udo E. Simonis).

#### *III. Sociální změna, instituce a zprostředkující procesy.*

Oddělení: Veřejnost a sociální hnutí (prof. Friedhelm Neidhardt), Instituce a sociální změna (prof. Hans-Dieter Klingemann).

#### *IV. Tržní procesy a rozvoj podnikatelské sféry* (prof. Horst Albach).

Výzkumná skupina: Technologické změny a restrukturalizace průmyslu (dr. David B. Audretsch).

Prezidentovi přímo podléhají čtyři výzkumné skupiny, představující dlouholeté tradiční zaměření ústavu: Mezinárodní vztahy (dr. Thomas R. Cusack), Zdravotní rizika a politika zdravotní prevence (dr. Rolf Rosembrock), Vědecká statistika (prof. Werner Meske), Social report (Roland Habich). Způsob, jakým se skupina social report vypořádala s obtížnou srovnatelností statistických údajů ze starých a nových spolkových zemí a přešla k vydávání jednotného reportu za celé Německo, pro nás při podobných snahách může být inspirativní.

V současné době pracuje ve WZB na plný úvazek kolem 150 pracovníků a další poměrně početná skupina formou různých smluv na konkrétních projektech, financovaných ještě z doplňkových zdrojů (různých grantů). Pracovní činnost je pouze výzkumná, bez povinnosti pedagogického působení. Přesto řada pracovníků působí na univerzitách jako profesori a zastává i akademické funkce. Studenti se naopak podílejí jako pomocné síly na projektech WZB, mezi ústavem a univerzitami existuje bohatá oboustranná spolupráce.